

Národní plemena králíků dosud nezařazená v genetických zdrojích (základní informace)

Tradice čistokrevných chovů králíků na území Čech a Moravy trvá již více než 150 let, na našem území bylo vyšlechtěno několik domácích plemen králíků. Do Národního programu ochrany genetických zdrojů jsou zahrnuta plemena: **český strakáč, český albín, český červený, český luštič, český černopesíkatý, moravský modrý a moravský bílý hnědooký**. Tato plemena jsou od roku 1997 podporována v rámci dotačních titulů Ministerstva zemědělství (český červený až od roku 2004). O těchto plemenech bylo publikováno několik materiálů, které jsou v příloze.

Naši chovatelé však v minulosti vyšlechtili další plemena např. pražský černošedý, poděbradský dančí králík, poddoubník, případně plzeňský strakáč - tato se však nedočkala současnosti.

Několik plemen (a jejich barevných rázů prokazatelně vyšlechtěných na našem území je chováno dodnes, je na místě připomínat jejich domácí původ a usilovat o jejich podporu v rámci programu genetických zdrojů:

1. **Český strakáč – barevné rázy** (do GZ je zahrnut v současnosti pouze černý). Náš současný vzorník uvádí tyto rázy: modrý, havanovitý, žlutý, divoký, železitý, činčilový, madagaskarový, želvovinový, černožlutý a modrožlutý. Každý ráz má svou historii, vznikaly postupně, poslední žlutý a madagaskarový byly uznány v roce 1972, činčilový byl zařazen až v r. 1994.
2. **Kuní velký hnědý a modrý** – uznány v letech 1980 a 1985 s cílem rozšíření palety masných plemen
3. **Siamský velký žlutý a modrý** - uznány v letech 1995 a 1998 rovněž jako střední, masná plemena.

Podrobné články o těchto plemenech, jejich vzniku, vývoji nebo podobě jsou v příloze.

Je nutno zdůraznit, že přes domácí původ zůstávají na okraji zájmu chovatelů především pro náročnost chovu vyplývající z domácího původu a tedy nemožnosti získat nepřibuzná chovná zvířata v zahraničí. Stav chovů dokumentují počty vystavených na celostátních výstavách:

	2016	2017	2018
Český strakáč černý	44	36	37
Český strakáč modrý	9	0	4
havanovitý	4	10	4
žlutý	4	4	4
černožlutý	0	4	8
železitý	0	0	2

rázy divoký, činčilový, madagaskarový, želvovinový, a modrožlutý nevystaveny.

Kuní velký hnědý	16	12	20
modrý	9	0	4

Siamský velký žlutý	12	12	0
modrý	4	0	4

Nutné je zdůraznit, že zařazení do programu ochrany GZ mělo nejprůkazněji pozitivní dopad u plemen na počátku nejvíce ohrožených (v minulosti český černopesíkatý a český červený). Reálný je předpoklad zvýšení populací nejohroženějších plemen a barevných rázů domácích plemen po zařazení do národních genetických zdrojů.

Vývoj chovu národních plemen králíků zařazených do programu ochrany genetických zdrojů v ČR

M. Martinec¹, V. Šimek^{1,2}, J. Jahoda¹

¹ Český svaz chovatelů, z.s.

² Ústav zootechniky, Fakulta veterinární hygieny a ekologie, VFU Brno

Tradice čistokrevných chovů u nás trvá již 150 let, na našem území bylo vyšlechtěno několik domácích plemen králíků. Do Národního programu ochrany genetických zdrojů jsou zahrnuta plemena: **český strakáč**, **český albín**, **český červený**, **český luštič**, **český černopesíkatý**, **moravský modrý** a **moravský bílý hnědooký**. Tato plemena jsou od roku 1997 podporována v rámci dotačních titulů Ministerstva zemědělství (český červený až od roku 2004).

Moravský modrý (Mm) je nejstarším plemenem, už v letech 1870 až 1890 byli známí velcí modří králíci neznámého původu v chovech chudých tkalců v okolí Svojanova, Svitav a Hynčic. Vyniká velkým rámcem a poměrně širokým a dlouhým trupem, optimální hmotnost je 6 – 6,5 kg, s velmi dobrým růstem i v podmínkách tradičního intenzivního krmení a velmi dobrou plodností.

Český strakáč (ČS) je chován od přelomu 19. a 20. století, kdy vznikl z původních stájových různobarevných strakatých stájových králíků na českém venkově. Během stoleté existence se stal symbolem českého drobného chovu králíků. Optimální hmotnost dospělých králíků je 3,5 až 3,8 kg. Je typickým představitelem sportovního chovu zaměřeného na exteriér, který je v mnoha ohledech v protikladu s užitkovostí.

Český albín (ČA) byl vyšlechtěn již ve 20. letech minulého století chovatelem prof. Žofkou z Kladna křížením divokých králíků, moravských modrých a bílých obrů, uznán byl v roce 1931. Cílem bylo vyšlechtit králíka albína střední velikosti s kvalitní kožešinou. Optimální živá hmotnost chovných zvířat je 4,5 až 5 kg, má velmi dobré parametry masné užitkovosti, vysokou jatečnou výtěžnost a mateřské vlastnosti samic.

Český luštič (ČL) byl vyšlechtěn v padesátých letech Václavem Pémem z Dolan u Kralup křížením králíků durynských (kamzičích) a marburských, plemeno bylo uznáno v roce 1959. Barva je písková s namodralým nádechem, genetické založení barvy srsti je podmíněno recesivními alelami, díky čemuž může být při křížení testováno genetické založení, proto název luštič. Šlechtění užitkových vlastností nikdy nebylo předmětem zájmu chovu. Optimální hmotnost dospělých králíků je 3,6 až 4 kg.

Moravský bílý hnědooký (Mbh) je nejmladším národním plemenem vyšlechtěným skupinou chovatelů na prostějovsku v 70. letech, uznán byl v roce 1984. Ke šlechtění byla použita plemena činčila malá a stříbřitý žlutý. Původně bylo chováno ve velikosti malého plemene (2,5 až 3,25), nyní optimálně 3,5 až 3,8 kg.

Český černopesíkatý (Ččp) je rovněž velmi mladým plemenem, vyšlechtěným kolem roku 1970 Františkem Provazníkem z Holic z činčil malých a stříbřitých žlutých, uznán byl v roce 1975. Požadované zbarvení je bílé s popelavým nádechem a bílými divokými znaky. Hmotnost je ideálně kolem 3 kg, předností plemene jsou velmi dobré exteriérové znaky v tvaru těla a typičnosti – šířka, zavalitost, a osvalení.

Český červený (Ččr) je posledním plemenem zařazeným do GZ. Byl vyšlechtěn Theodorem Svobodou z Modřan ve 40. a 50. letech minulého století, postup vyšlechtění je do jisté míry nejasný, předpokládá se použití původních stájových králíků, novozélandského

červeného, a tříslového, plemeno bylo uznáno v roce 1959. Do dotačních titulů nebyl původně zařazen z důvodů mizivých stavů.

Cílem příspěvku je vyhodnotit vývoj chovu těchto plemen u nás na základě počtu registrovaných mladých králíků v Centrální plemenné knize v letech 1997 až 2016 a celkově v Českém svazu chovatelů (registrace speciálních klubů a okresní registrace) porovnáním stavu v roce 1990 a 2016, Posledním hlediskem je vývoj počtu vystavených králíků na náhodně vybraných celostátních výstavách mladých králíků v letech 1971 až 2017.

Tab. 1 Vývoj registrace plemen králíků 1990 – 2016 a podíl registrace v CPK na celkovém počtu registrovaných králíků v r. 2016

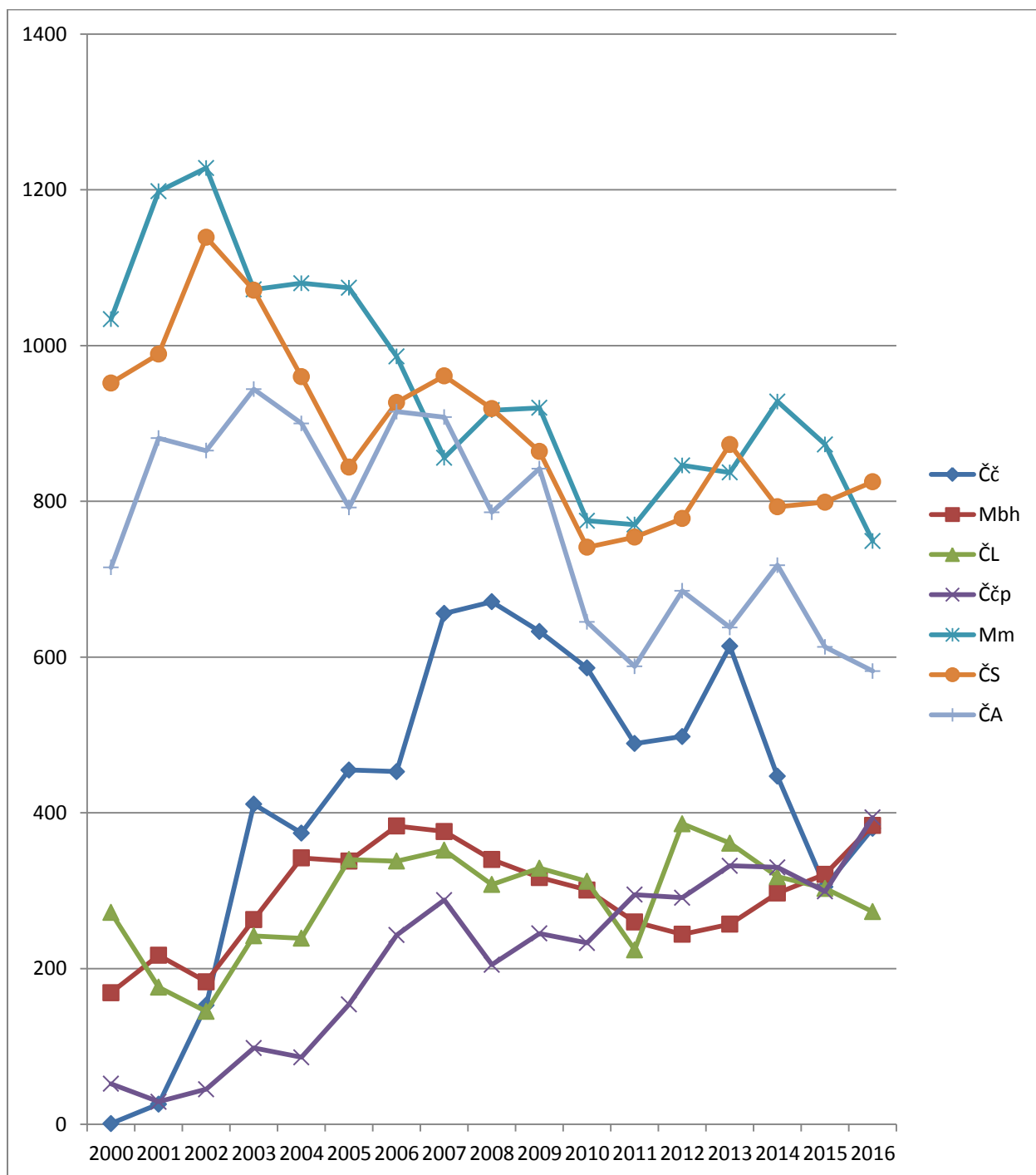
Plemeno	rok	1990		2016 celkem		2016 z toho	
		ks	%	ks	%	CPK	%
Moravský modrý		4919	2,56	1524	2,13	747	49,02
Český albín		993	0,52	1256	1,76	582	46,34
Český strakáč		4909	2,56	1931	2,70	825	42,72
Český luštič		512	0,27	657	0,92	304	46,27
Moravský bílý hnědooký		267	0,14	594	0,83	384	64,65
Český černopesíkatý		103	0,53	931	1,30	394	42,32
Český červený		81	0,04	1012	1,41	380	37,55
Celkově nár. plemena GZ		11784	6,13	7905	11,04	3616	45,74
Celkově králíků		192 094	100	71 590	100		5,05

Mezi lety 1990 a 2016 došlo vlivem hlubokých změn společensko-ekonomických podmínek v ČR k podstatnému snížení počtů registrovaných čistokrevných králíků (souvisí to i s celkovým snížením počtu chovatelů členů ČSCH) ze 192 tis. Na 71,5tis., tzn. na 37 % stavu v roce 1990. Podíl národních plemen se však na registraci zvýšil z 6,1 na 11%, v absolutních počtech došlo k poklesu u Mm a ČS, ostatní původně málo početná plemena dokonce posílila jak absolutně tak relativně, nejvýrazněji Čč. Změny celkové i u jednotlivých plemen jsou zřejmé z tab. 1

Z této tabulky je zřejmý i podíl registrací v CPK na celkovém chovu u jednotlivých plemen – zpravidla je podíl mezi 40 až 50 %, méně u Čč (37%) a naopak nejvíce u Mbh téměř 65%. Souvisí to zřejmě hlavně s úrovní práce klubu – u Mbh skutečně pracuje a dokázal sdružit a zaujmout většinu schopných chovatelů tohoto plemene.

Tabulka 2. Přehled počtu vystavovaných králíků národních plemen na některých Národních výstavách mladých králíků období 1971 až 2017

	71	79	86	89	93	97	01	07	09	14	15	17
Mm	120	177	204	198	108	93	132	140	104	68	90	90
ČA	42	27	51	45	30	35	56	114	78	67	47	24
ČS	51	116	190	90	80	69	110	81	72	32	38	60
ČL	0	42	48	37	30	33	53	41	20	24	40	28
Mbh	0	0	7	6	36	13	24	31	22	44	35	8
Ččp	0	3	18	12	3	13	8	48	33	24	21	12
Čč	0	21	12	6	3	4	49	127	62	21	6	20
Celkově králíků	2145	3949	4761	3897	3342	3965	4608	4543	3424	2980	2320	2056
Podíl	9,93	9,77	11,13	10,11	8,68	6,56	9,23	12,8	11,42	9,40	11,94	11,77

Graf 1. Vývoj registrace v Centrální plemenné knize králíků ČSCH 2000 až 2016